

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1898, kl. 12 midd.

Betänkande, i anledning af väckta motioner om afskaffande eller nedsättning af hvitbetssockertillverkningskatten samt nedsättning af tullen å socker.

Enligt gällande föreskrifter om beskattning af hvitbetssockertillverknigen i riket skall för all tillverkning af hvitbetssocker, som inom riket eger rum, erläggas tillverkningskatt i förhållande till det utbyte i råsocker, som de för tillverknigen använda hvitbetor antagas hafva lemnat, efter den beräkningsgrund, att 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af tio och ett halft kilogram socker; dock är för vissa fabriker någon minskning i den sålunda stadgade beräkningsgrunden för viss tid medgifven. Tillverkningskatten skall utgöra hälften af gällande tullsats för utländskt råsocker af mörkare färg än n:o 18 af den i världshandeln antagna holländska standard; och då denna tullsats för närvarande utgör 23,5 öre för kilogram, uppgår tillverkningskattens nuvarande belopp till 11,75 öre för kilogram af det beräknade utbytet af råsocker.

Hvitbetssockertillverkningskatten har under nedannämnda år utgjort:

år 1888	kr.	544,345
” 1889	”	635,812
” 1890	”	997,976
” 1891	”	1,846,578
” 1892	”	2,260,496

år 1893	kr.	2,718,927
„ 1894	„	4,723,275
„ 1895	„	7,139,148
„ 1896	„	7,726,387
„ 1897	„	11,008,906.

Såsom ofvan anmärkts, utgör tullsatsen å oraffineradt socker af mörkare färg än n:o 18 af den i världshandeln antagna holländska standard 23,5 öre för kilogram. Å raffineradt socker samt å oraffineradt socker, till färgen icke mörkare än nämnda standardnummer, utgår enligt gällande tulltaxa tullafgiften med 33 öre för kilogram.

Förslag till ändring i ofvanberörda bestämmelser angående hvitbetssockertillverkningskatten och tullsatserna å socker hafva framställts i två vid innevarande års riksdag väckta motioner, n:o 35 inom Första Kammaren af herr *C. F. Wærn* samt n:o 17 inom Andra Kammaren af herrar *A. H. Göthberg* och *O. Anderson* i Hasselbol.

I förstnämnda motion hemställles, att Riksdagen måtte besluta, att hvitbetssockertillverkningsafgiften skall från 1899 års början upphöra;

att från samma tid tullafgifterna skola nedsättas för raffineradt socker och för oraffineradt socker, icke mörkare än n:o 18 holl. st., till 16,5 öre pr kg. samt för oraffineradt socker, mörkare än n:o 18 holl. st., till 11,75 öre pr kg.; och

att med anmälan af dessa beslut anhålla, att Kongl. Maj:t täckes till nästkommande Riksdag afgifva förslag till de ökade eller nya skatter, som äro erforderliga för att i mån af statsverkets behof ersätta den minskning af inkomster, som genom hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande uppkommer.

Herrar *Göthberg* och *Anderson* föreslå, att Riksdagen ville besluta, att tullen å råsocker nedsattes med ungefär 30 procent, eller från 23,5 öre pr kilogram till 16 öre pr kilogram, och att i samband dermed den nu utgående accisen äfvensom tullsatsen å raffineradt socker må i förhållande till den nedsättning i råsockertullen, som kan ifrågakomma, bestämmas efter den proportion, som nu är gällande.

Herr *Wærn* anför till stöd för sina ofvan omförmälda yrkanden följande:

»Den märkligaste händelsen i den svenska industriens historia under de senaste tre årtiondena är utan tvifvel uppkomsten af den svenska sockertillverkningen. De ansträngningar, hvilka derförut, redan

på 1830-talet och åter på 1860-talet, gjorts att af i Sverige odlade hvitbetor tillverka socker, måste nu betraktas såsom försök att utröna möjligheten af odling af hvitbetor i Sverige i så stor skala, att en fabriksmessig tillverkning af socker derpå kunde grundas, och lemnade det resultat, att en sådan odling väl på många ställen kunde ske, men att det endast var i landets sydligaste delar, hvitbetorna erhöilo så rik sockerhalt, att sockrets tillgodogörande ur dem kunde blifva en lönande handtering. Att Gotlands klimat var sådant, att hvitbetsodling äfven der borde med fördel kunna ske, omtalades väl äfven redan då, men blef först långt derefter föremål för en grundligare undersökning. Ovissheten om, huru staten skulle med hänsyn till beskattningen ställa sig till den nya industrien, måste dock verka förlamande på tankarne om nya fabriksanläggningar, och det var först sedan 1869 års Riksdag, på grund af en motion af professor Arrhenius, derom fattat beslut, som den kunde raskare utveckla sig. Först 20 år efter det, då beskattningen å det inom landet tillverkade råsockret började, kom tillverkningen deraf i jembredd med införseln af utländskt råsocker, och det är först under de tre sistförflutna åren, som det varit tydligt, att den förra skulle alldeles undantränga den senare. För vissa speciella ändamål, särskildt, efter hvad i tekniska verk uppgifves, för punschberedningen, anses hvitbetssockret mindre lämpligt, och det är på deraf uppkommande behof af rörsocker, som införsel af utländskt socker ännu i jembeförelsevis obetydliga qvantiteter fortfar. För allmänt konsumtionsbehof har den definitivt upphört, och dermed har sockerbeskattningen fått en helt annan karakter än förut.

För blott fem år sedan kunde den dåvarande chefen för finansdepartementet sanningsenligt till statsrådsprotokollet anföra: »Så länge staten utkräver tull af utifrån infördt socker, är den accis, som pålägges det inom landet tillverkade sockret — förutsatt att accisen är lägre än tullen — visserligen till formen en beskattning å den inhemska sockertillverkningen, men till sin egentliga innebörd endast en reduktion af det tullskydd, som åtnjutes af nämnda tillverkning», men sedan med nyssnämnda undantag intet socker från utlandet införes, och vi kommit i det skede, att det för den allmänna sockerkonsumtionen blifvit alldeles likgiltigt, om något socker i utlandet tillverkas och derifrån kan till Sverige införas eller ej, är den anförda karakteristiken ej längre med verkliga förhållanden öfverensstämmande. För anskaffande af vårt behof af socker odla vi inom vårt eget land hvitbetor, och det är med gällande beskattningssätt dem, vi belägga med skatt, utan någon annan hänsyn till tullförhållanden än det numera med ett

alldeles oväsentligt undantag till prohibition uppgående skyddet, och denna skatt är i förhållande till betornas värde ganska dryg. Med det lagstadgade antagandet, att af 100 kg. betor erhålles 10,5 kg. socker, och att skatten skall utgå med 11,75 öre för hvarje kg., således med 12 kronor 33 öre för ton betor, var den på betornas höstpris 1894 kronor 18,50 — 66 $\frac{2}{3}$ procent, men när betpriset 1895 sänktes till kronor 15 pr ton, blef den derpå 82 procent och medförde den naturliga följd, att betproduktionen minskades med nära en sjundedel. På det betpris, som sistlidne höst bestämdes för liktidig leverans kronor 14 pr ton, utgjorde skatten 88 procent.

Hvitbetssockertillverkningsafgiften är en produktionsskatt på en viss handtering, och vi hafva i Sverige förr haft flera sådana, men de hafva blifvit afskaffade. 1813 upphäfdes definitivt qvarnskatten, 1860 tackjernstionden och hammarskatten samt 1877 öfrig bergverkstionde, af hvilken nu blott kvarstå några obetydliga rester, från hvilka Riksdagen ej velat befria vissa verk, förr än egarne afstått från eller ersatt verken medgifna förmåner eller erhållna penningssumor.

Hvitbetssockertillverkningsafgiften erlägges af råsockerfabrikerna och ersättes dem af raffinaderierna, för hvad de öfvertaga, samt återbetalas i sista hand af de svenska sockerkonsumenterna för det socker, de köpa. Detta skatteuppbördssätt är både för statsverket och konsumenterna mera betungande och kostbarare än det förra, då tullen eller skatten erlades af importörerna. Dessa hade nemligen rätt, och hafva det ännu för de sockerpartier, de fortfarande stundom införa, att upplägga det införda sockret på nederlag, då tullafgift ej betalas förr, än sockret från nederlaget uttages, d. v. s. ej förr, än det till detaljhandlare eller omedelbart till konsumenter säljes, hvarigenom den ränteförlust å utlagda tullafgifter, som dessa jemte inköpskostnad och handelsvinst måste betala, blef ganska obetydlig, men råsockerfabrikanten skall erlägga hvitbetssockertillverkningsafgiften inom slutet af kalendermånaden näst efter den, under hvilken betorna blifvit af kontrollör uppvägda, och det dröjer kortare eller längre tid, ända till ett helt år, innan den erlagda afgiften blir genom försäljning till konsumenter ersatt, hvarvid naturligen hela den derpå uppkomna ränteförlusten måste ersättas, och redan från årets början i prisbestämningen ingår. Sockret blir derigenom dyrare. Men äfven en annan omständighet tillkommer, som kan blifva mycket mera betungande än ränteförlust. Råsockerfabrikanten måste i god tid före hvarje kampanjs början försäkra sig om den kvantitet betor, han under kampanjen behöfver, och om dem uppgöra köpeaftal, men misräknar han sig på den kvantitet råsocker,

han under och efter kampanjen kan sälja, så kan detta för honom medföra stor förlust. Antar han för liten kvantitet, så kan han ej efteråt få köpa mera betor, utan den vinst, han på större tillverkning kunnat få, öfvergår till andra fabrikanter, eller om samtliga skulle räknat för lågt till importörer, men beräknar han åter en för hög kvantitet säljbart råsocker, så kan han endast under undantagsförhållanden till andra fabrikanter sälja det öfverskott af betor, han har, och då betorna med tiden förlora hela sin sockerhalt, måste han, för att rädda något af deras värde, öka inköpskostnaden med att förvandla dem till socker, ehuru han misströstar om, när och i hvad mån han därför skall få ersättning. Importören kunde deremot alltid med lätthet rätta tillgången efter efterfrågan. Hade han ett för litet lager, var det ingen svårighet att inom mycket kort tid från utlandet införa just så mycket, som han behöfde, och hade han för stort lager på nederlag, så var det hans konkurrensters likaväl som hans eget intresse att genom minskad införsel förebygga prisfall.

För statsverket medför uppbörden af hvitbetssockertillverkningsafgiften kontrollkostnader, hvilka för tillverkningsåret 1894—95 uppgingo till kronor 58,148,73 och för tillverkningsåret 1895—96 uppgingo till kronor 53,327,94 och ännu ej utredda för 1896—97; men säkerligen ökats.

Uti en den 11 sistlidne mars till Kongl. Maj:t ingifven skrift hafva egarne af tio råsockerfabriker hos Kongl. Maj:t anhållit om vidtagande af åtgärder till undanrödjande af eller åtminstone lindring i de svårigheter, hvilka inträdt inom sockertillverkningen i riket. Egarne af 6 råsockerfabriker och egarne af samtliga fristående raffinaderier hafva icke biträdt ansöknigen.

Sökandena erinra derom, att redan tidigare tecken till en annalkande kris inom sockerindustrien visat sig och äfven framhållits, utan att dock faran då antogs vara så allvarsam eller så nära öfverhängande, att vid den tiden något steg till dess afvärjande ansågs vara omedelbart af nöden, men att förhållandet numera antagit så hotande dimensioner, att detsammas verkningar, enligt deras omdöme, icke utan skada för det allmänna kunna fortgå.

Den fara, som hotar, och som, i fall den ej förekommes, skall medföra svåra ekonomiska och sociala verkningar, låge deruti, att konsuntionen af socker inom riket icke upptoge produktionen af dylik vara, att priset å sockerbetor i följd deraf komme att sjunka till en minimigräns, hvilken måhända ej längre i nämnvärd mån tillåte jordens användande till betodling, samt att en rubbning i flera förhållanden än

dem, som direkt rörde sockertillverkningen och landtbruket, härigenom måste inträffa.

Sökandena visa genom bifogade handlingar, att den 1 oktober 1894 på nederlag fans sammanlagdt raffineradt och rått socker kg. 3,651,965 och hos raffinaderier och råsockerfabriker kg. 6,145,943, samt att tillverkningen 1894—95 utgjorde kg. 72,890,500, och att importen $\frac{1}{10}$ 1894— $\frac{1}{10}$ 1895 var af raffineradt socker kg. 1,432,419 och af råsocker kg. 1,464,344; vidare att lagret af utländskt socker på nederlag den 1 oktober 1895 minskats till kg. 1,032,288, men hos raffinaderier och råsockerfabriker ökats till kg. 11,406,865 (således 1894—95 ökats med cirka kg. 2,600,000), att tillverkningen 1895—96 var kg. 62,114,300 (kg. 10,776,200 mindre än 1894—95) och importen $\frac{1}{10}$ 1895— $\frac{1}{10}$ 1896 kg. 782,833 (kg. 650,000 mindre än 1894—95) raffineradt socker och kg. 4,060,187 (kg. 2,680,000 mer än 1894—95) råsocker, samt att till den 1 oktober 1896 lagret af utländskt socker på nederlag ytterligare nedgått till kg. 436,321 samt af socker hos raffinaderier och råsockerfabriker äfven minskats till kg. 8,427,982, (således med cirka 3,000,000 kg.) således sammanlagdt lager $\frac{1}{10}$ 1896 kg. 8,864,300 (kg. 934,000 mindre än vid samma tid 1894 och kg. 3,575,000 mindre än 1895), men på grund af en hvitbetstillgång, uppskattad till 879,500 tons, beräknade de, att tillverkningen 1896—97 skulle uppgå till kg. 102,910,000 (30,000,000 mer än 1894—95 och öfver 40,000,000 mer än 1895—96) och efter afdrag af väntad konsumtion och behöfligt lager $\frac{1}{10}$ 1897 ansågo de, att en för landets behof öfverflödigt qvantitet då skulle förefinnas af kg. 27,910,000 med en tillverkningskostnad inklusive skatt, lågt beräknad till 34 öre pr kg. värd kronor 9,489,400.

Såsom förklaring af dessa fluktuationer uppgåfvo sökandena, att för tillverkningen 1894—95 gällande betpris voro i höstpris kronor 1,85 och i vinterpris kronor 2,10 per 100 kg.; att, sedan det blifvit påtagligt, att med dessa pris en kontinuerlig och stegrad öfverproduktion skulle uppstå på våren 1895, betprisen för kampanjen 1895—96 bestämdes till resp. 1,50 och 1,70, men i följd af de faktiskt stegrade sockerprisen och önskan att deraf i viss mån göra odlarne delaktiga, utgingo de med resp. 1,66 och 1,86; att på nedsättningen i prisen följde en nedgång i produktionen, som från 628,480 ton för perioden 1894—95 sjönk till 538,708,9 ton för perioden 1895—96, hvilket medförde den lyckliga vändning, att öfverskottet från 1894—95 ingick i konsumtionen; att prisen för kampanjen 1896—97 ursprungligen sattes till kronor 1,50 och 1,70, men efter det å en ort farhåga uppkommit för att ett tillräckligt betqvantum ej till dessa pris skulle kunna fås och priset der-

städes blifvit höjdt till 1,65 och 1,85, tvingades först de dertill närbelägna och slutligen äfven de mera aflägsna fabrikerne att jemväl höja sina pris; samt att derefter en så stor betmängd erhållits, att ultimo januari redan 801,194,1 ton betor uppvägs och, då ännu 11 fabriker och 2 saftstationer voro i gång, kunde totalafverkningen icke blifva mindre än 879,500 ton, hvilka skulle lemna förenämnda qvantitet kg. 102,910,000 socker. Till följd häraf hafva betprisen för 1897—98 blifvit bestämde så lågt som till kronor 1,35 och kronor 1,55 (senare 1,40 och 1,60), hvarjemte hvitbetsodlarne måste betala halfva frakten, och nedsättningen i sin helhet uppgår till 30 procent af de 1894—95 gällande pris.

Sökandena förklara, att allt hvad de åsyfta är en billig restitution af redan betald tillverkningskatt för att, med stödet deraf, den icke utan ruinerande följder inom riket säljbara, hopade sockermängden må kunna, om ej med vinst, så dock med relativt dräglig förlust utrikes afyttras. De anhöllo därför, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen af-låta proposition om medgifvande af skatterestitution vid utförsel af inhemskt socker.

Öfver ansökningen hördes Konungens befallningshafvande i alla de län, inom hvilka råsockerfabriker äro belägna, samt generaltullstyrelsen. De förra hafva med påpekande af med restitutionen förenade praktiska svårigheter, särskildt derigenom att flere fabriker ännu för vissa år äro berättigade till lindring i skattebeloppen, dock tillstyrkt restitution, men den senare har, jemte betonande af dessa svårigheter, på allmänna och fortfarande giltiga skäl afstyrkt beviljande deraf. Sådana skäl äro:

att den europeiska sockerindustriens historia visar faran af lagstiftningens ingripande till förmån för export af inhemskt socker;

att medgifvande af skatterestitution vid utförsel af betsocker skulle snart nog här i landet, likasom annorstädes skett, framkalla mera vidtgående kraf från producenterna, hvilka kraf icke så lätt skulle kunna afvisas, derest industrien redan inrättat sig för export;

att restitutionsmedgifvande icke lätteligen låter förena sig med det hos oss antagna beskattningssystemet;

att restitution till det belopp, sökandena föreslagit, visserligen icke skulle medföra någon utförselpremie, men förhållandet måhända framdeles skulle blifva annorlunda, om ej i högre anspråk, så i förhöjdt rendement; samt

att äfven ett tillfälligt medgifvande af exportgodtgörelse kunde bidraga till att framkalla en ny öfverproduktion med nya anspråk på tillmötesgående.

Vid föredragning af ärendet den 10 sistlidne december fann Kongl. Maj:t den gjorda framställningen icke föranleda någon Kongl. Maj:ts vidare åtgärd.

Märkligt nog hafva de sökande sockerfabrikanterna icke fäst afseende vid — åtminstone icke nämnt — att från Sverige redan fortgår en utförsel af socker och dertill en lönande utförsel, alldenstund den år efter år fortfar och ökas, visserligen icke under namn af socker, utan såsom råämne eller tillsatt material till fabrikat, i hvilka sockret är en väsentlig ingrediens, såsom finare småbröd, bakelser och cakes, choklad, konfityrer, punsch, och ej heller hafva de hörda embetsmyndigheterna funnit skäl att påpeka det inflytande, en restitution af skatt enbart vid utförsel af socker skulle för tillverkarne af dem medföra. En så ensidig restitution skulle dock icke blott vara orättvis, utan äfven för nämnda tillverkare skadlig, kanske till den grad, att den skulle omöjliggöra den utförsel af deras produkter, som sedan flera år fortgått. I frihamn, t. ex. i Köpenhamn, dit fraktkostnaden från Sverige blefve en obetydlighet, skulle nemligen konkurrenter kunna inrätta fabriker, grundade på användandet af svenskt obeskatadt, d. v. s. genom restitutionen från skatt befriadt och möjligen till underpris erhållet socker, under det att de svenska fabrikanterna vid inköp af sådant måste till fullo ersätta tillverkningsafgiften eller vid införsel af utländskt socker betala hög tull. Vid utförsel från Tyskland af dylika fabrikat lemnas såväl premie som restitution af skatt för det i dem ingående sockret.

Afskaffas deremot hvitbetssockertillverkningsafgiften, så skulle detta åt tillverkningen och utförseln af sådana och kanske flera, ännu hos oss icke brukliga fabrikat gifva en kraftig impuls, hvilken i en möjligen icke oväsentlig mån skulle medverka till vidare utveckling af den svenska sockerindustrien. Att utförsel kan ske, är redan bevisadt, och att den kommer att ökas, om fabrikanterna kunna säljas så mycket billigare, som befrielse från den utgift, med hvilken den på dem belöande afgiften nu betungar tillverkningskostnaden, skulle medgifva, är tydligt, men de proportioner, till hvilka tillverkning och utförsel skulle kunna uppdrivas, äro naturligen svåra att utreda.

Till ledning för omdömet härom har jag tänkt mig kunna bidraga:

upplysning om de förhållanden, i hvilka socker i dylika fabrikat af olika slag ingår;

uppgifter om de belopp, med hvilka sådana fabrikat ingå i in-

försel till eller utförsel från länder, med hvilka vi hafva lätta handelsförbindelser; samt

uppgiften om i hvad mån för dylika fabrikat behöfliga råämnen eller material af annat slag än socker inom vårt land finnas eller med lätthet kunna anskaffas.

I afseende på sockerhalten i olika fabrikat har professor Peter Klason haft godheten lemna mig uppgifter, hvilka jag såsom bilaga 5 bifogar.

Om de kvantiteter, med hvilka sockerfabrikat ingå i åtskilliga länders införsel och utförsel, samt dessa fabrikats värden har jag ur berättelserna om deras utrikes handel gjort utdrag — bilaga 6 — och dervid för länder, som ej infört det metriska vigtsystemet, förvandlat uppgifna kvantiteter till kilogram samt reducerat alla uppgifna värden till kronor. De länder, ur hvilkas officiella statistik jag hemtat uppgifterna, äro Frankrike, Storbritannien, Norge och Nordamerikas förenta stater. Äfven för Tyskland och Belgien har jag gjort utdrag, men funnit dem för ändamålet värdelösa, emedan i tyska statistiken en mängd olika fabrikat upptagas under det gemensamma namnet: »Konditoreiwaaren», och den belgiska har en ännu mera olika varor omfattande rubrik: »Conserves alimentaires au sucre». Då i Frankrike medelvärderna för hvarje varuslag årligen bestämmas af en komité, har det varit tillräckligt att, såsom äfven i den franska statistiken sker, blott för slutsummorna utsätta värden, men då det i Storbritannien åligger hvarje importör och exportör att för hvarje infördt eller utfördt varuparti uppgifva dess värde, erhållas vid sammanräkning för särskilda länder mycket värdefulla upplysningar om olika värden af varor med samma benämning, allt efter som de ankomma från ett eller ett annat eller afgå till ett eller ett annat land. Jag har därför, såsom i den engelska statistiken sker, utfört värdena för hvarje land.

Uppgifterna visa, att i de länder, från hvilka de hemtats, en ganska betydande handel med olika sockerfabrikat eger rum. Särskildt är detta fallet med utförseln från Storbritannien af finare bröd och införseln dit af kondenserad mjölk. Den förra är beroende deraf, att engelsmännen, jemte tillgång af finaste hvetemjöl hafva obeskattadt och genom i flera länder medgifna utförselspremier delvis skänkt socker, den senare åter af den stora brittiska sjöfartens behof af frisk mjölk och grädde. Men äfven andra sockerfabrikat förekomma i handeln i aktningvärda mängder, och uppgifterna kunna endast tydliggöra det kända förhållandet, att för goda varor till rimliga pris finnes på världsmarknaden gerna alltid afsättning.

Hvad slutligen angår tillgång på råämnen, så lennar vårt klimat mångahanda frukter af bästa slag, fullt jemförliga med utlandets af samma sorter och hvilka der i jembredd med sydfrukter, dem vi icke hafva, användas till sockerfabrikat af olika slag, och derjemte hafva vi ymnig tillgång på skogsbär — smultron, hallon, åkerbär, björnbär, hjortron, lingon m. fl. — hvilka i godhet och särskildt i arom öfverträffa andra länders, men hvilka nu endast tillgodogöras i enskilda hushåll och i några få saft- och bärvinsfabriker.

Exporten från Sverige består af något blåbär, men väsentligast af lingon, hvilka enligt uppgift af generalkonsulatet i Lübeck, dit den största exporten sker, för syltning uppköpas af enskilda familjer. Någon export af bär eller sylt förekommer icke derifrån. Det pris, som för dem, levererade i Lübeck, betalas, är 25 m. eller 22 kr. 22 öre pr 100 kg. och har ofta varit ännu lägre. I kommerskollegii statistik upptagas de till ett utförselsvärde af 20 öre pr kg. Gifvet är, att detta värde är nedtryckt af det förhållande, att de råa bären endast kort tid kunna bibehållas friska. För att erhålla ett högre värde och kunna till aflägsnare orter försändas, måste de insyltas eller på annat sätt genom tillsats af socker konserveras. Ovisst är visserligen, om och i hvad mån de svenska fabrikaten, hur som helst beredda, kunna vinna utländingars smak, men deremot är högst sannolikt, att de med stor förkärlek skulle såsom sylt mottagas af till andra länder utflyttade svenskar. Sekreteraren vid generalkonsulatet i Chicago, grefve C. A. Wachtmeister skref den 26 februari 1895 till exportföreningen: »En hel del svenska lingon importeras årligen hit genom tyska mellanhänder. De amerikanska lingonen äro grofva i »köttet» och till storleken i form af ett körsbär. Äfven om härvarande amerikanska marknaden ej skulle kunna vinnas för våra lingon, tror jag, att den skandiviska skulle vara tillräcklig för vår export och att det vore skäl att söka få direkta försäljare här, då mellanhanden i Tyskland säkerligen ej obetydligt fördyrar varan.» Högre pris än för lingonsylt borde kunna erhållas för finare sylter af åkerbär, smultron, björnbär, hallon, vinbär, krusbär, men för allas höjande i värde och möjlighet af uppkomst af en lönande afsättning till utlandet fordras oundgängligen, att socker här blefve i jemförelse med förhållandet i utlandet billigare än nu, och vilkoret därför är, att det ej beskattas.

För beredning af sylt fordras alls ej dyrbara maskiner eller apparater, ej heller stor arbetsstyrka. Om en större afsättning till utlandet kunde vinnas, skulle därför syltning kunna blifva en allmän huslöjd i skogsbygder. Jag föreställer mig, att dervid skulle så tillgå,

att något handelshus till skogsbygderna utsände uppköpare, som kunde gifva undervisning om hurudan vara i utlandet önskades, och att ett sådant handelshus, som på detta sätt finge större mängd af olika sorter sylt att sälja, derigenom blefve i tillfälle att göra nödiga åtgärder och kostnader för deras introducerande i olika länder.

Någon tillverkning af kondencerad mjölk finnes mig veterligen ännu icke i Sverige, men någon anledning, hvarför den icke här skulle kunna bedrivas lika väl som i Norge, är obekant. Det anses därför vara erforderligt, att korna gå på bete och att betet är godt, men detta är ju i större delen af landet fallet.

Dessa betraktelser gälla möjligheten af utförsel af socker i förädlad form af sockerfabrikat, men derjemte skulle en genom tillverkningsafgiftens afskaffande möjliggjord ytterligare nedsättning af sockerpriset hädanefter som hittills, om än ej så hastigt och i så hög grad som under de sistförflutna åren, betydligt öka konsumtionen i vårt eget land. Faran för öfverproduktion och deraf föranledd kris skulle upphöra, stadga och likformighet i beskattningsförhållanden inträda i stället för de tätta förändringar och den ojemnhet, som utmärkt den sista tiden, och såväl den för jordbruket nyttiga betodlingen som sockerindustrien kunna lugnt utveckla sig. Farhåga för ny öfverproduktion bör ej förefinnas, sedan konstlad uppmuntran för nya fabriker upphört, ingen tanke på statens ingripande till fördel för denna industri mera än för andra, med hvilka den blifvit likställd, hädanefter kunde uppstå, och minnet af att kriser i följd af öfverproduktion hotat — hvilket efter de restitutionssökandes uppgift redan i flera särskilda repriser skett — väl ej snart kan förblekna. I hvarje fall skulle ansvaret för en så stor olycka icke längre kunna tillskrifvas Riksdagen såsom en följd af dess beskattningsåtgärder.

Motioner om hvitbetssockertillverkningsafgiftens upphäfvande hafva väckts vid riksdagarne:

- 1879 af herr Lasse Jönsson i Sandby,
- 1886 » » Nils Pehrsson i Vadensjö och M. Dahn,
- 1890 » » H. F. G. Björck,
- 1896 » » J. H. G. Fredholm, och
- 1897 » » Fjällbäck.

De skäl, som förmått bevillningsutskotten att afstyrka och Riksdagen att afslå dessa motioner, hafva väsentligen varit:

att socker förbrukas i betydligt större mängd af de förmögnare inom samhället och därför mera än andra njutningsmedel egnade sig för beskattning;

att statsverket icke kan undvara inkomsten af sockerbeskattningen; och

att, om denna upphörde, förlusten måste ersättas genom ökande af andra skattetitlar.

Att en person, som alls icke behöfver tänka på beloppet af sina utgifter, konsumerar mera af hvilket som helst af honom begagnadt njutningsmedel än en person, som i afseende på äfven rent personliga behof måste iakttaga sträng sparsamhet, är i regel antagligt, men att det skulle vara mera fallet med socker än med andra njutningsmedel, är nog tvifvelaktigt, helst sedan sockret blifvit så billigt. Smaken för mer eller mindre socker i drycker är ej beroende af förmögenhetsförhållanden, och den rike är ej i frestelse att till i hans diet mera ingående feta soppor, fisk och köträtter eller grönsaker tillsätta socker, hvaremot den mindre bemedlade väl ofta har anledning att finna i hans diet mera ingående mjöl- och mjölkrätter smakligare med än utan socker. Frågan är emellertid icke om hvem, som konsumerar mera, utan om hvem, som vinner mest på billigt pris, och vare sig att detta sker genom vunen frihet från tvång af umbäranden eller genom besparing af utgift, så är det väl den mindre bemedlade, som har de större fördelarne.

I afseende på möjligheten för statsverket att undvara inkomsten af hvitbetssockertillverkningsafgiften har aldrig förr någon tidpunkt varit så gynsam som den nuvarande. Det kan emellertid icke förväntas, att fortfarande år efter år stora öfverskott skola förefinnas till Riksdagens disposition, och det är därför nödigt att vid upphäfvande af hvitbetssockertillverkningsafgiften tillse anskaffande af nya eller ökning af andra äldre statsinkomster.

I första rummet bör väl då erinras, att vi sedan flera år hafva hvilande ett i nykterhetens intresse tillkommet förslag om maltskatt. Dernäst måste nog ifrågakomma att höja de i tullafgifter utgående skatterna på andra njutningsmedel, men dervid är väl att märka, att det icke bör eller kan ifrågakomma att med befrielse från skatt af en klass öka skatt för någon annan särskild klass af landets invånare. Derigenom att socker är en så allmän konsumtionsartikel uppstår genom afskaffande af beskattningen derpå för alla en icke oväsentlig besparing, och med någon minskning af öfverflödiga öfverskott och påläggande af maltskatt skola statsverkets behof säkerligen kunna fyllas derigenom, att staten medelst förhöjning af skatt på andra njutningsmedel för sig tar en del af den besparing, som för hela folket vid konsumtion af socker uppkommer.

Exempelvis vill jag nämna förhållandet i detta hänseende till kaffet. Detta förtäres såsom dryck och till denna dryck tillsättes socker. Proportionen deraf kan mycket variera, men en ledning för omdömet om huru den för mindre bemedlade bör beräknas, erhålles af de lagstadganden, som i detta fall förefinnas. Enligt den i kongl. kungörelsen den 3 februari 1865 fastställda spisordningen skall hvarje sjöman i veckan hafva 75 ort socker och 50 ort kaffeböner, och enligt kongl. reglementet den 6 augusti 1881 hvarje soldat eller beväring hvarje dag 3 ort socker och 2 ort brändt kaffe. Sjömannen får derjämte 6 ort té, och om detta beräknas ända till fyra gånger så drygt som kaffet, uppgår dock vigten af kaffe och té tillsammans icke fullt till vigten af sockret. Kaffeböner förlora vid rostning 15 till 25 procent af sin vikt. Antages medeltalet 20 procent, så får soldaten eller beväringen 120 ort socker mot 100 ort kaffeböner, och äfven med antagande af den större rostningsförlusten alltid i vikt mera socker än kaffe. I ett privat hem har jag fått den uppgift, att till tjänstfolket utväges $1\frac{1}{4}$ skålp. socker mot 1 skålp. kaffe. För rika personer som föredraga starkare kaffe blir vigtskillnaden mindre, men man bör tryggt kunna antaga, att på det hela till kaffedrycken åtgår mera i vikt af socker än af kaffeböner. Beräknar man vidare, att tillverkningsafgiften 11,75 öre pr kg. jemte ränteförlust ersättes råsockerbruken med 12 öre pr kg. så skulle, derest nämnda afgift afskaffas, kaffedrycken icke för konsumenten blifva dyrare om kaffetullen, som är 12 öre, fördubblades. För köparen af socker och kaffe måste det vara alldeles likgiltigt, om han vid liqviden ersätter en råsockerproducent för erlagd afgift med 12 öre pr kg., och en kaffeimportör för erlagd tull med 12 öre pr kg., eller om råsockerproducenten icke har gjort något utlägg, men han måste ersätta kaffeimportören för erlagd tull 24 öre.

På samma sätt kan, sedan procenten af socker i punsch blifvit känd, lätt uträknas, huru mycket billigare denna dryck blir genom afskaffande af hvitbetssockertillverkningsafgiften och deremot svarande nedsättning i tullafgiften för rörsocker, samt, efter bestämmande af procenten af i punsch ingående arrak, hur mycket tullen å arrak bör höjas, för att punsch icke för inhemsk förtäring skall blifva billigare än förut. Vid utförsel af punsch skulle hela beloppet af den hvitbetssockertillverkningsafgiften motsvarande nedsättningen i tull för socker tillgodokomma punschbryggerierna, emedan de med tillämpning af § 9 af tulltaxeunderrättelserna kunna betinga sig restitution för tullen å den arrak, som de använda.

Tobaken står ej i det intima förhållandet till socker, som kaffe och

punsch, men nog förtär väl hvarje rökare socker, så att han vid besparing af utgift för det sistnämnda kan betala mera för sin tobak, och för familjerna, i hvilka qvinnor och barn icke röka, bör en förflyttning af skatt på socker till skatt på tobak bestämdt medföra fördel.

Socker är icke blott ett njutningsmedel, utan derjemte ett viktigt näringsämne och skiljer sig derjemte från kaffe och tobak deruti, att dessa senare icke äro föremål för annan industri än den som afser att aptera dem för förbrukning, såsom kaffebränning och fabrikation af cigarrer, snus o. s. v., hvilkas pris naturligt stiger eller faller med råämnenas, men det färdiga sockret är ämne för vidare bearbetning till fabrikat, som äro föremål för storartade industrier, hvilkas framgång är i hög grad beroende af sockrets billighet. Redan häruti förefinnes, synes det mig, bestämdt och giltigt skäl att aflyfta skattebördan derpå och i mån af statens behof lägga den på de rena konsumtionsartiklarne, eller höja de direkta skatterna. Huru detta lämpligast skall ske, kan ej med tillräcklig sakkunskap af en enskild riksdagsman föreslås och svårigen af bevillningsutskottet behörigen utredas, utan bör blifva föremål för en omsorgsfull utredning inom finansdepartementet.

Att afhända statsverket en påräknad inkomst af 8,500,000 kr. låter ej heller vid uppgörandet af statsregleringen för 1899 göra sig, ty äfven om Riksdagen skulle finna lämpligt att härtill använda befintligt öfverskott från 1896 och att i dess ställe för förestående stambanebyggnader använda lånta medel, samt gör andra minskningar i föreslagna utgifter, så blir dock den summa, som härigenom blir disponibel, otillräcklig. Det finnes då trenne utvägar, nemligen:

att principiellt besluta hvitbetsstillverkningsafgiftens afskaffande och till framtiden uppskjuta verkställandet deraf; eller

att besluta partiel nedsättning deraf fortgående under nästkommande och derpå följande eller flere till antalet bestämda år; eller

att besluta afskaffandet från och med nästa år och till fyllande af statsverkets behof, utöfver hvad som vid pågående statsreglering dertill kan göras disponibelt, hänvisa till öfverskottet från 1897.

De första två utvägarne synas försigtigare men måste för sockerindustrien medföra mycket stora olägenheter. Enligt den första skulle fullkomlig ovisshet råda, om och när afskaffande af skatten kan ske, och enligt det andra skulle det blifva råsockerbrukets intresse att, såvidt för anskaffande af nödigt sockerbehof är möjligt, till påföljande år uppskjuta tillverkning och betköp samt, hvad värre är, raffinaderiernas intresse att från år till år inskränka sina uppköp af råsocker, öfverlemnande till råsockerbruken att bära förlusten af skatt på hvarje parti

socker, som ej förr än under ett kommande år för konsumtionen behöfdes.

Emot det sista alternativet ser jag deremot ej annan giltig invändning kunna göras, än att utredning om lämpliga skatter att ersätta hvitbetssockertillverkningsafgiften ej skulle till nästa år kunna medhinnas, hvilket dock, då, i fall maltskatt beslutas, fullständigt förslag dertill redan förefinnes, och förändringen i tullafgifterna å konsumtionsartiklar esomoftast på mycket kortare tid behandlats, ej bör befaras. Att ett sådant beslut skulle strida mot principen att Riksdagen ej bör disponera det senast förgångna årets öfverskott är ej en giltig invändning, ty om Riksdagen beslutar afskaffande af större eller mindre del af hvitbetssockertillverkningsafgiften år 1900, så har detta redan skett, och utom den tillgång af t. ex. halfva hvitbetssockertillverkningsafgiften, som för nästa Riksdags statsreglering synes obehöflig, blefve egentliga skilnaden blott den, att 1899 års Riksdag finge bland sina beslut upptaga ett, som redan blifvit af 1898 års Riksdag fattadt.

I det skydd, sockerfabrikanterna nu åtnjuta, bör ingen förändring göras hvarken till minskning eller ökning, men det senare skulle dock ske, om de nu bestämda tullafgifterna för socker vid afskaffande af hvitbetssockertillverkningsafgiften lemnades oförändrade. Tullen å råsocker, mörkare än n:o 18 bör derför nedsättas med skattens belopp 11,75 öre pr kg., d. v. s. till hälften, och tullen å raffineradt socker i samma förhållande, eller från 33 öre till 16,5 öre.»

Vid herr Wærns motion finnas tillika fogade åtskilliga bilagor till utredning af hithörande förhållanden.

I den af herrar Göthberg och Anderson väckta motionen anföres:

»Det är erkänt, att tullbeskattningen har två olika uppgifter, dels att bereda statskassan nödiga inkomster, dels att utgöra skydd för det inhemska näringslivet. Vid vissa artiklar kunna begge dessa syften ernås, vid vissa andra blott det ena.

I samma mån som statskassan får tillräckliga eller mer än tillräckliga inkomster för rikets behof, är det uppenbarligen mindre behöfligt att anlita tullbeskattningen. I synnerhet gäller detta, då det är fråga om sådana artiklar, som äro eller blifvit oundgängliga för hvar man. En sådan artikel är sockret, som från att förut hafva varit endast ett njutningsmedel för få på de senare åren alltmer har blifvit ett näringsmedel för alla. Utan tvifvel hade det i ännu högre grad blifvit

använt såsom näringsmedel, om det icke genom höga skatter i betydlig grad fördyrats.

Den framskjutna plats i hushållningen, som med rätta tillkommer sockret, ej blott såsom närings- utan äfven såsom konserveringsmedel, har det hittills hindrats att i sin fulla utsträckning intaga genom dess af beskattningen framkallade höga pris.

Omsättningens storlek grundar sig nemligen på allmänhetens köpförmåga, och denna, som för de flesta är mycket begränsad, betingas af varans pris i marknaden. Sockrets billiggörande ökar derfor konsumtionen i hög grad, hvilket äfven blifvit af erfarenheten på det tydligaste ådagalagdt.

År 1871 förbrukades per individ 6 kilogram socker och kostade då 113 öre pr kilogram, 1895 kostade sockret 54 öre pr kilogram och förbrukades då 17 kilogram pr individ.

Detta visar, hurusom den stora ökningen i förbrukning af socker står i direkt sammanhang med varans prisbillighet.

Som bekant har priset på socker under det sist förflutna året ökats rätt betydligt, eller med omkring 10 öre pr kilogram.

På grund häraf, och med det stora öfverskott, som för närvarande finnes i statskassan, och då sockertullen, afsedd att förnämligast vara en af statens förnämsta finanstullar, icke mera fyller denna sin uppgift, synes det vara både billigt och rättvist att på det sättet minska utgifterna för en vara, som för den stora allmänheten är af så stor betydelse.

Vid behandlingen af en motion i samma syfte näst föregående riksdag yttrade bevillningsutskottet: »På de skäl, som sålunda anförts, anser utskottet sig böra afstyrka, att någon åtgärd vidtages till afskaffande af hvitbetssockertillverkningsafgiften eller sänkning af tullen å socker, helst som det nu gällande priset å socker icke kan anses vara för allmänheten betungande.»

I det föregående har visats, hurusom priset å socker under det sist förflutna året stigit med cirka 20 procent, och torde man därför med skäl kunna påstå, att detsamma nu för den mindre bemedlade är högst betungande och sålunda lägger hinder i vägen för den stora allmänheten att kunna fullt tillgodogöra sig detta närande födoämne, både såsom närings- och konserveringsmedel, i synnerhet hvad detta senare beträffar, då man tänker på den mängd af skogsbär, som i brist på lämplig behandling går förlorad.

Ur skyddssynpunkt kan en nedsättning af sockertullarne ej inverka menligt på hvitbetssockertillverkningen, endast man iakttagert, att

den hvitbetssockret nu åsatta accisen nedsättes i förhållande till nedsättningen i sockertullen på det sätt, att tullskyddet blir efter nedsättningen lika stort som före detsamma.»

Hvitbetssockertillverkningskattens upphäfvande och den i sammanhang dermed föreslagna nedsättningen af tullen å socker skulle väl medföra en sänkning i priset på nämnda vara och i följd deraf bereda större möjlighet för utveckling af en industri för tillverkning af sådana alster, hvori socker ingår såsom hufvudsaklig beståndsdel; men äfven om en sådan åtgärd vidtoges, saknas dock tillräcklig trygghet för att en industri af antydde slag kan i afsevärd omfattning derigenom framkallas, enär det synes tvifvelaktigt, huruvida de förutsättningar i öfrigt, som härför fordras, förefinnas inom landet.

Genom upphörandet af nämnda skatt skulle alldeles visst statsverket beröfvas en inkomst, som, enligt hvad ofvan blifvit visadt, uppgår till högst betydande belopp och under det senast förflutna året öfverstigit 11,000,000 kronor. Den rubbning i statsbudgeten, som häraf blefve en följd, skulle med nödvändighet föranleda stora förändringar i vårt beskattningsväsende. Om innebörden af dessa förändringar föreligger emellertid icke något direkt förslag, utan endast vissa i herr Wærns motion gifna antydningar. Utskottet kan icke finna, att ett utbyte af ifrågavarande skatt mot skatter af annan art, på sätt herr Wærn antydt, skulle vare sig för statsverket eller för de skattdragande vara förmånligare än nu gällande förhållanden, och det synes utskottet sålunda icke heller från denna synpunkt tillrädligt att antaga nämnda förslag.

En nedsättning af sockertillverkningskatten, på sätt herrar Göthberg och Anderson föreslagit, finner utskottet sig så mycket mindre kunna förorda, som derigenom allenast statsverkets inkomster skulle minskas, utan att möjligheten att inom landet åstadkomma en ny industri för tillverkning af sockerfabrikat vunnas, hvartill kommer att, i händelse statsverkets nuvarande goda ekonomiska ställning, hvilken varit en af anledningarna till motionen, försämrades, afsevärd svårighet sannolikt skulle möta att på annat sätt ersätta den minskning i statsverkets inkomster, som vid bifall till motionärernas förslag blefve en följd.

Någon befogad anmärkning mot lämpligheten att såsom föremål för beskattning använda konsumtionen af socker torde icke kunna göras, ty äfven om socker utgör ett näringsmedel, bör det dock i än vidsträcktare grad betraktas såsom ett nyttningsmedel, och det kan icke förnekas, att socker förbrukas i långt större myckenhet af de förmögnare

samhällsklasserna än af de mindre bemedlade. Att denna skatt icke heller kan anses betungande, framgår deraf, att priset å socker numera högst väsentligt nedgått. Enligt utskottet meddelade tillförlitliga uppgifter har nemligen fabrikernas genomsnittspris å de olika slagen af raffineradt socker i medeltal under nedannämnda år för kilogram utgjort:

År 1871	102 — öre
» 1872	97,71 »
» 1873	72,07 »
» 1874	88,43 »
» 1875	89,65 »
» 1876	87,23 »
» 1877	94,82 »
» 1878	87,28 »
» 1879	88,64 »
» 1880	90,49 »
» 1881	93,29 »
» 1882	91,22 »
» 1883	86,53 »
» 1884	76,61 »
» 1885	71,39 »
» 1886	68,48 »
» 1887	62,60 »
» 1888	65,80 »
» 1889	69,61 »
» 1890	64,50 »
» 1891	64,93 »
» 1892	67,27 »
» 1893	68,50 »
» 1894	61,40 »
» 1895	53,84 »
» 1896	57,67 »
» 1897	48,49 »

Härjemte anser utskottet sig böra påpeka, att herr Wærns förslag, såvidt det afser tiden för tillämpningen af ett beslut om afskaffande af hvitbetssockertillverknings-skatten och motsvarande nedsättning af tullen å socker, icke kan antagas, enär, om en sådan förändring skall ske, den måste inträda icke vid kalenderårets, utan vid tillverkningsårets början. Då betafverknigen i allmänhet sker i slutet af kalender-

året och skatten dervid erlägges af sockerfabrikanterna, skulle nemligen dessa, om berörda nedsättning af tullen å socker blefve gällande vid ingången af påföljande år, icke kunna utan betydande förlust vinna af-sättning för den då redan beskattade tillverkningen.

Då utskottet ansett sig icke kunna biträda ifrågavarande motioner, har utskottet saknat anledning att inlåta sig på frågan om det inbördes förhållandet mellan tullsatsernas storlek för det ena eller andra slaget af socker, likasom utskottet icke heller ansett nödigt att vidtaga den utredning, som under förutsättning af bifall till någon af motionerna varit erforderlig rörande de förändringar i andra tullsatser, som icke kunnat undvikas, i händelse sockertullen nedsattes.

På anförda skäl hemställer utskottet,

1:o) att herr Wærns ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att herrar Göthbergs och Andersons motion icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 8 mars 1898.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservation:

af herr *Fredholm*, som anförde:

»Sockerpolitikens historia erbjuder ett rikt åskådningsmaterial till belysande af hvad Bastiat i nationalekonomien menade med »hvad man ser och hvad man icke ser». Betraktad uteslutande som en lyxartikel, ansåg man i äldre tider sockret vara ett särdeles lämpligt föremål för tullbeskattning, i synnerhet som det icke utgjorde föremål för inhemsk tillverkning. Den inkomst man genom denna tullbeskattning ville bereda statsverket försvann emellertid i samma mån, socker började tillverkas inom landet. Numera har nära nog all införsel af socker upphört och samtidigt har tullen å socker förlorat sin egenskap af finanstull och i stället antagit karakteren af skyddstull.

Med undantag för åren 1873—78, då tullen å råsocker utgick med endast 18 öre pr kg., har denna tull ända sedan 1868 utgått med 23,5 öre pr kg. Sistnämnde år uppgick tullen å socker icke ens till hälften af varuvärdet, men utgår nu, i följd af ständigt fallande pris å socker, med ett belopp, större än dettas varuvärde. Verkan af att man bibehållit sockertullen vid oförändradt belopp har sålunda blifvit alldeles densamma, som om man under de förgångna trettio åren så småningom skulle hafva fördubblat den.

För att ej förminska statsverkets inkomster ville man ej, så länge införseln af socker vida öfversteg den inhemska tillverkningen, göra någon ändring i sockertullen. Men på det att sockerbruken ej på grund af tullens höga belopp skulle på statskassans bekostnad göra sig en oskälig vinst, ålades dessa bruk samtidigt med att tullen nedsattes till 18 öre en särskild tillverkningsafgift, som 1873 bestämdes till $\frac{1}{5}$ och 1876 till $\frac{2}{5}$ af tullsatsen, hvilken 1878 åter höjdes till sitt förut varande och nu utgående belopp. År 1893 bestämdes, att tillverkningsafgiften skulle utgöras med hälften af sockertullen. Den sålunda bestämda afgiften uttogs emellertid icke på den i verkligheten tillverkade kvantiteten, utan efter ett beräknadt sockerutbyte af de vid sockerbruken afverkade betornas mängd. Denna utbytesprocent bestämdes 1873, då det verkliga sockerutbytet var 6,7 procent, till 6,5 procent. Men då sockerhalten i betorna sedan denna tid alltjemt stigit så, att den förra året uppgick till 11,5 procent (på Gotland har den uppgått ända till 15 procent), måste man i jembredd dermed äfvenledes höja den beräknade utbytesprocenten, hvadan denne 1893—94 höjdes till 7,5, åren

1894—95 till 8,25, 1895—96 till 9,0 och 1896—97 till 10,5 procent. Detta oaktadt har den beräknade utbytesprocenten alltid varit understigande den verkliga, under innevarande årtionde med ett årligt medeltal af 2,75 procent. Följden deraf har varit den, att statsverket under senaste åtta år i tillverkningsafgift gått miste om 10 millioner kronor, af den halfva tull, som sockerbruken i tillverkningsafgift, för af dem tillverkadt socker, rätteligen skulle hafva erlagt.

I sin egenskap af skyddstull behöfver sockertullen ej sättas högre, än att den utesluter möjligheten, att på den inhemska marknaden sälja utländskt socker billigare än det inom landet tillverkade. Att hälften af den sockret nu åsatta tullafgift är tillräcklig, för att tullen skall fylla denna sin uppgift, framgår med full klarhet deraf, att sockerinförseln nu nästan upphört.

Då emellertid tullafgiftens storlek är bestämmande för priset å den inhemska marknaden, åtminstone hvad priset å socker beträffar, så medför bibehållandet af den höga sockertullen, dubbelt större än den behöfver vara för att bereda landets sockerbruk ett tillräckligt tullskydd, för befolkningen den olägenheten, att densamma för sitt behof af socker får betala ett pris, som öfverstiger det på världsmarknaden gällande med tullens halfva belopp. Hvad detta betyder kan man förstå deraf, att då sockerkonsumtionen år 1868 icke uppgick till mer än omkring 20,000 ton, så har förbrukningen af socker stigit år 1890 till 56,000 och år 1897 till omkring 90,000 ton. För att af dessa siffror draga rigtiga slutsatser, får man dock ej förbise den tillväxt i folk-mängd, som under tiden egt rum. Men fäster man derå tillbörligt afseende, så visar sig, att förbrukningen per individ stigit från 5 kg. år 1868, till nära 12 kg. 1890 och till omkring 18 kg. år 1897. Samtidigt med att förbrukningen af socker på detta sätt mångfaldigats, har en vunnen bättre insigt i sockrets natur förmått ur allmänhetens sinnen, om ej alldeles utplåna, så åtminstone väsentligt reducera den förut rådande fördomen, att sockret endast var ett njutningsmedel. I våra dagars hushållning intager sockret såsom närings- och konserveringsmedel en plats, som i forna dagar var ensamt saltet förbehållet.

Att förbrukningen af socker, oaktadt dettas höga tullbeskattning, kunnat hos oss tillväxa i sådan grad, som skett, beror på sockrets ständigt sjunkande pris icke blott här utan i alla länder. Det visar sig af den tabell öfver medelprisen å raffineradt socker, som utskottet i sitt betänkande meddelat, att priset å socker icke något år här varit så lågt som 1897 och att det nämnde år var endast hälften så stort som tjugu år förut. Göra vi en jemförelse med priset 1868, då den

nu gällande tullsatsen åsattes, var priset år 1897 endast 44 procent af hvad det var förstnämnde år. Så lågt priset å raffineradt socker år 1897 än var (i april detta år nedgick det till 46 öre pr kg.) i förhållande till hvad det förut varit, får man deraf dock icke draga den slutsats, att hvarje klagan öfver höga sockerpris är här i landet obefogad. Göra vi i det hänseendet en jämförelse med det enda land i världen, der sockermarknaden är oberoende af tullagstiftningen, nemligen England, skola vi finna, att derstädes medelpriset å råsocker under förra året stälde sig till endast 15,5 öre pr kg. samtidigt med att det här var 32 öre; och dock är att märka, att i följd af öfverproduktion sockret under förra året här föll i pris mera än i Tyskland, det land hvarifrån England till stor del fyller sitt sockerbehof. Hvilken roll denna prisskillnad spelar för den enskildes ekonomi i Sverige jämfördt med England framgår deraf, att om man fördelar hela förbrukningen i hvardera landet på dettas befolkning, så kommer i Sverige 18, men i England 35 kg. råsocker på hvarje invånare, men för denna nära dubbelt större konsumtion betalar en engelsman mindre än en svensk. Skulle en svensk för sitt behof af socker 1897 i stället för 5,75 kronor fått betala hvad detsamma skulle hafva kostat en engelsman, så hade han icke behöft utgifva mer än 2,80 kronor.

Då tullen å socker, efter hvad visadt blifvit, nu är större än sockrets varuvärde, under det denna tull, då den åsattes för trettio år sedan, icke var ens hälften af detta; då vidare statsverket genom så godt som upphörd införsel förlorat nästan hela den inkomst af sockertullen, som denne ursprungligen hade till uppgift att tillföra statsverket; och då tullen derjemte, såsom skyddstull betraktad, är dubbelt större än hvad behöfligt är; samt då slutligen sockret genom den höga tullen högst betydligt fördyras för befolkningen, för hvilken den blifvit en nödvändighetsvara, så föreligga alla skäl för att i denna sockertull göra nedsättning. Om man nu också må anse nödvändigt att fortfarande behålla ena hälften af tullen till skydd för den inhemska industrien, så synes det icke förefinnas något skäl att behålla den andra hälften af tullen, eftersom denna ej lemna staten någon inkomst och ej är till nytta för sockerindustrien, men väl till bestämd skada för befolkningen.

Mot vidtagandet af en sådan åtgärd, som sockertullens nedsättning till halfva beloppet, anser man ett öfverstigligt hinder ligga deri, att man då, såsom naturligt är, äfven måste afskaffa den nu utgående sockeraccisen och derigenom skulle ju statsverket gå förlustig en högst betydande inkomst. Accisen utgick nemligen tillverkningsåret 1895—96 med 5,450,000, år 1896—97 med 10,415,000 och året 1897—98 med

omkring 8,5 millioner kronor. Då man på tal om sockeraccisens afskaffande förmenar, att staten derpå skulle göra en betydande förlust, så gör man sig skyldig till en stor villfarelse. Staten har icke någon från samhället skild ekonomi och kan icke hafva det, emedan statens budget är helt och hållet afhäufig af samhällets förmåga att uppbära den. Om sålunda genom sockertullens nedsättande till halfva beloppet och sockeraccisens dermed i samband stående afskaffande, följdén deraf skulle blifva den, att nio millioner kronor icke vidare skulle på sätt förut skett i form af sockerskatt inflyta i statskassan, så gå dessa nio millioner i och dermed visserligen icke förlorade för samhället, eftersom de ligga kvar i befolkningens fickor såsom en besparad utgift vid inköp af socker. Anser man åter, att staten icke för bestridandet af sina utgifter kan undvara de nio millioner kronor, som nu i form af sockeraccis ingå i statskassan, så förefinnes intet hinder för, att om denna accis afskaffas, staten i annan form uttager samma belopp, hvilket i sådant fall är tillfinnandes i befolkningens fickor. Staten mister på detta sätt icke ett öre i inkomst och befolkningen i sin helhet får derigenom till staten skatta hvarken ett öre mer eller mindre.

För befolkningen, som en enhet betraktad, kan det sålunda vara likgiltigt, om den inkomst, staten behöfver, uttages genom skatt på socker eller genom någon annan skatt. Men helt annorlunda gestaltar sig det ena eller andra sättet för de individer, hvaraf samhället består. Uttages det inkomstbelopp, som staten behöfver, genom skatt å socker, så blifva alla samhällets invånare, äfven de fattige, i detta hänseende skattskyldige, emedan sockret nu har blifvit en nödvändighetsvara för alla. Denna skatt kommer tillika att i förhållande till skatteförmågan verka tryckande progressivt nedåt, äfven om det, som utskottet säger, »icke kan förnekas, att socker förbrukas i långt större myckenhet af de förmögnare samhällsklasserna än af de mindre bemedlade». Fasthåller man den uppfattning, som vid urtima riksdagen 1892 gjorde sig gällande, nemligen den, att det är fullt riktigt samt med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att icke ersätta staten den minskning i ordinarie inkomster, som uppstår genom grundskatternas afskrifning, med indirekta utan med direkta skatter, så vore här ett lämpligt tillfälle att förverkliga denna uppfattning. Man bör och får dervid icke förbise, att Riksdagen, genom att 1895 så betydligt höja spanmåls-tullarne, på den indirekta beskattningens väg redan tillfört staten en ökad inkomst, hvilken motväger den minskning i inkomst, som för staten skulle uppstå, om sockerskatten afskaffades. Vill man ersätta denna minskning i inkomst på den direkta beskattningens väg,

så vinna alla mindre bemedlade derigenom en skattelindring. Skulle man åter vilja uttaga motsvarande inkomstbelopp genom indirekt skatt på enbart njutningsmedel, så blifva alla de, som icke hafva råd att förskaffa sig sådana, från denna skatt befriade. I ena som andra fallet gör man det på lagstiftningens väg möjligt för de minst bemedlade att förkofra sig i välstånd, och derigenom vinner ju påtagligen samhället i styrka, och staten lider i intetdera fallet någon minskning i sina inkomster. Utskottet säger visserligen, att genom ett afskaffande af sockeraccisen »skulle den rubbning i statsbudgeten, som här af blefve en följd, med nödvändighet medföra stora förändringar i vårt beskattningsväsende». Men lika stora förändringar hafva under senare tider icke mindre än två gånger förut inträffat: den ena gången, då man beslöt afskrifva grundskatterna, som för statsverket medförde en inkomst af tio millioner kronor, och den andra, då man införde spanmåls-tullarna, som bereda statsverket en ökad inkomst på äfvenledes tio millioner kronor. När man sålunda ersatt en förut utgående direkt skatt med en indirekt, hvar och en belöpande sig på tio millioner kronor, så vill det synas, som ett afskaffande af den indirekta socker-skatten på ett ungefär likartadt belopp icke skulle bidra att öka den rubbning i förhållandet mellan de på direkt och de på indirekt väg uttagna skatter, som redan egt rum, utan i stället föranleda dertill, att den störda jemvigten i skattesystemet i någon mån återställes. Detta är dock blott ett, ehuru visserligen kraftigt skäl, som ur beskattningssynpunkt motiverar en nedsättning i sockertullen.

Ur nationalekonomisk synpunkt saknas det dock icke andra skäl, som för vidtagandet af en sådan åtgärd måhända kunna anses vara mera betydelsefulla. Icke blott näringslivet i sin helhet, utan alldeles särskildt hvitbetssockertillverkningen skulle deraf tillskyndas lätt påvisbara fördelar.

Sockret utgör, som bekant, ett utmärkt konserveringsämne och har på denna grund fått en stor och alltjemt ökad användning inom näringsämnes-industrien. Ett vilkor för att alstren af denna industri skola kunna blifva tillgängliga för den stora allmänheten är, att prisen ligga inom denna allmänhets köpförmåga, det vill säga, att de äro billiga. Ju billigare de äro, i desto högre grad tilltager förbrukningen, hvilken har tendens att stiga i högre proportion än priset sjunker. Då vidare sockret i nu nämnda varuartiklar ingår till en högst väsentlig del — med 25 å 75 procent af vigten — så följer deraf tydligt, att ett oeftergifligt vilkor för att redan befintlig verksamhet på denna

industris område skall kunna utvecklas och ny sådan framkallas, är, att det för tillverkningen behöfliga sockret kan erhållas för billigt pris.

Hvilken stor nationalekonomisk betydelse en på billigt socker grundad näringsämnesindustri kan hafva för ett land, derom kunna vi bilda oss en tydlig föreställning genom att se på England. Der finnes ingen tull på socker, och denna omständighet har i England möjliggjort tillkomsten af stora industrigrenar, som grunda sig på användning af socker såsom råmaterial. Sådana äro tillverkningarne af biscuits, drops, marmelad, syltade frukter, porter m. fl., och tillsammans hafva dessa industrigrenar för England en större nationalekonomisk betydelse än hvad hvitbetssockerfabrikationen har för Frankrike, och likväl har sistnämnda land för denna industri gjort och gör så många och betydande uppostringar.

Vore socker att här tillgå för billigt pris, vill det synas icke vara omöjligt, att af våra inhemska naturalster kunna åstadkomma tillverkningar likartade med dem, som bereda England så stor vinst. Kändt är, att många frukter utveckla sig i vårt klimat på ett sätt, som gör dem fullt jemförliga med utlandets bästa af samma slag. Vidare hafva vi i våra skogsbär, som i godhet och arom öfverträffa andra länders, en nära nog outtömlig förvärfskälla, endast man kunde i förädlad form sälja dem på världsmarknaden till billigt pris. Vi exportera redan nu årligen omkring 2,000 à 3,000 ton friska skogsbär, företrädesvis till Tyskland, der de i fabriker förädlas till saft, sylt och vin. Hade vi socker till billigt pris, skulle vi sjelfva kunna bedriva en sådan förädlingsindustri jemte åtskilligt annat och detta icke blott för en högst betydligt ökad förbrukning inom landet, utan ock för export. Utskottet medgifver också, att »en sänkning i priset å socker» skulle bereda »möjlighet för utveckling af en industri för tillverkning af sådana alster, hvori socker ingår såsom hufvudsaklig beståndsdel, men», säger utskottet, »äfven om en sådan åtgärd vidtoges, saknas dock tillräcklig trygghet för att en industri af antydda slag kan i afsevärd omfattning derigenom framkallas, enär det synes tvifvelaktigt, huruvida de förutsättningar i öfrigt, som härför fordras, förefinnas inom landet». Hvilka äro då förutsättningarne för att kunna tillverka likörer, bärviner, safter och sylter. Hvarje husmoder kan lemna upplysning om, att dessa förutsättningar (utom hvad beträffar likörer som kräfva sprit) icke äro andra än socker, bär och insigt i sättet huru man skall gå till väga, och det kan icke uppstå något tvifvel om, att vi utom socker äfven hafva de begge andra. För att på dessa förutsättningar grunda en industri i afsevärd omfattning fordras endast att tillverka utmärkta

varor för billigt pris. Ett af villkoren därför har naturen redan tillförsäkrat oss i tillvaron af en ofantlig rikedom af olika slags skogsbär, alla af utmärkt beskaffenhet, hvilka endast kosta mödan att plocka, och det andra villkoret, en utmärkt skicklighet i tillverkningssättet, kunna vi sjelfva genom studium och erfarenhet bereda oss. Något i jemförelse med andra näringsgrenar så synnerligen stort anläggnings- och driftkapital torde ej heller äfven för rätt omfattande tillverkningar behöfva tagas i anspråk. För att bereda möjlighet för utveckling af en sådan industri fordras således endast billigt socker. Utskottet vill dock ej vara med om att bereda en sådan möjlighet, så länge tillräcklig trygghet saknas för att förhoppningarne skola förverkligas. Får utskottet råda, skola förhoppningarne aldrig kunna förverkligas, emedan den af utskottet fordrade tryggheten aldrig skall kunna anskaffas. Näringslivet är nu en gång sådant, att man vid all början får åtnöja sig med möjligheter till framgångsrik verksamhet. Först efteråt och många gånger långt efteråt kommer det att visa sig, om man förstått sköta sig så, att af möjligheten blifvit verklighet. Om någon trygghet kan man vid sådant förhållande näppeligen tala.

För hvitbetssockertillverkningen skulle ett afskaffande af accisen medföra afsevärda fördelar. Så länge en tillverkningsskatt på socker bibehålles, skall det icke kunna undvikas, att staten oupphörligen måste ingripa i produktionen för att i ett eller annat hänseende verka reglerande på densamma. Vi hafva sett, huru det gång på gång varit nödvändigt att höja tillverkningsskatten, och det ser nästan ut, som denna höjning ännu ej nått sitt maximum. Men har detta väl en gång inträffat, kan det då ju hända att ogynsamma förhållanden skola utgöra anledning att söka få skatten åter sänkt.

Förra året, likaväl som i år, hafva sockerfabrikanterna hos regeringen petitionerat om att få sig beviljad restitution af skatten vid utförsel af socker. De dermed förknippade svårigheterna, eller att för restitutionen finna en fullt rättvis och riktig beräkningsgrund, har helt naturligt afhållit regeringen från att hittills vid denna sak något åtgöra. Svårigheten i att riktigt beräkna restitutionen ligger deri, att man såväl på grund af det sätt, hvarpå skatten beräknas, som i följd af teknikens alltjemt fortgående framsteg, omöjligen kan så afpassa densamma, att staten icke utsätter sig för faran att i restitution för utförsel af socker få betala mer än som i skatt därför i verkligheten blifvit inbetaldt, och denna fara är så mycket mer beaktansvärd, som det här kan blifva fråga om högst betydande belopp. En origtigt afpassad restitution innebär en dold exportpremie, och det var just denna omständighet,

som, då den blef känd, förmådde de kontinentalstater, hvilka medgifvit restitution, att öfvergå till den fullt medvetna och öppet erkända premieringen, hvilken sedan drifvit dem att i konkurrens med hvarandra bevilja allt högre och högre premier. Skall det vidare i fråga om restitution för staten blifva möjligt, att göra sig förvissad om att ej behöfva betala restitution för annat socker än sådant som verkligen blifvit skattlagdt, så måste man här som i andra länder, öfvergå till produktionsbeskattning. Denna beskattningsform, ehuru medgifvande en mycket noggrann kontroll, har dock sina betänkliga sidor. Sockerfabrikerna måste nemligen isoleras från den allmänna rörelsen, hela tillverkningen företagas under ständig uppsigt af statens kontrollanter och transportererna ställas under bevakning. Att allt detta skall för statsverket medföra betydande utgifter och blifva allt annat än angenämt för fabrikanterna torde för en och hvar vara uppenbart. Slutligen vill det förefalla klart, att exportmöjligheten icke i ringaste mån förändras vare sig man borttager accisen och ej beviljar restitution, eller bibehåller skatten och låter den återgå vid restitution, för så vidt meningen med denna icke skall vara någon annan än den, att vid utförsel af socker återfå endast, hvad som för detta blifvit i verkligheten erlagdt såsom skatt. För öfrigt torde det, äfven om man beviljade restitution, icke låta sig göra att härifrån få till stånd något slags export af socker, så länge den inhemska tillverkningen ej kan uthärda konkurrens med utlandets utan att här komma i åtnjutande af ett tullskydd, som uppgår till 50 procent af varans värde. Ännu mindre låter sig något sådant göra, då man i sådant fall måste med exporten vända sig till England, det enda land der höga skyddstullar ej omöjliggör hvarje införsel; men der är marknaden redan förut uppfylld af socker från andra länder, hvilka i premie för hvarje kg. exporteradt socker betala 3 à 4 öre.

Blefve hvitbetssockerindustrien genom accisens afskaffande undan dragen statens kontroll och frigjord från hvarje i produktionens vilkor störande ingrepp från statens sida, skulle den komma i samma läge, som landets öfriga näringar, och beredas tillfälle att fritt och oberoende utveckla sig i öfverensstämmelse med här rådande förhållanden. Utan all ekonomisk betydelse torde ej heller få anses, att fabrikanterna af socker då äfven skulle slippa, att till staten i förväg inbetala skatt på det socker, som tillverkas, och ränteförlusten på den inbetalda skatten, innan sockret hinner försäljas, torde för samtliga sockerbruk nog uppgå till några hundra tusen kronor om året. Genom accisens afskaffande skulle äfven hos betodlarne aflägsnas hvarje misstanke, att en af omständigheterna nödvändiggjord nedsättning i betpriserna kunde vara,

åtminstone till någon del, framkallad af sockerfabrikanternas skattskyldighet.

Efter att på sätt som skett hafva påvisat de fördelar, som skulle vara förenade med att nedsätta sockertullen till hälften af det belopp, hvarmed den nu utgår, torde äfven böra framhållas de vådor, som kunna vara förknippade med att bibehålla tullen vid sitt nuvarande belopp. Då hälften af den nuvarande tullsatsen befunnits tillräckligt skyddande för att utestänga den utländska konkurrensen, så vore det lätt förklarligt, om man skulle föreställa sig, att det är likgiltigt med huru mycket tullen öfverstiger detta nödvändiga tullskydd. Så till vida kan en sådan uppfattning vara riktig, som den eger sin giltighet, så länge den inhemska konkurrensen håller prisen nere vid den nivå, som betingas af produktionskostnaderna. Att konkurrensen hittills i detta afseende fullgjort sin uppgift är nog sant, men torde till väsentlig del vara beroende deraf, att någon enighet i gemensamt uppträdande ej kunnat sockerfabrikanterna emellan komma till stånd. Att en sådan enighet ej kunnat åstadkommas beror åter på att sockerbruken äro på olika sätt beskattade. Men när denna olikhet år 1900 upphör, har i och med detsamma detta hinder för enig samverkan blifvit undanröjdt, och då torde det icke möta någon svårighet för landets 19 sockerbruk att sluta sig samman till en ring, för att höja prisen så högt som omständigheterna medgifva. Bibehålla vi då den nu gällande tullsatsen, skulle det kunna inträffa, att vi komme att för vårt behof af socker få betala ett i spekulationssyfte uppdrifvet öfverpris af ända till 12 öre pr kg., innan det blir möjligt att hejda en sådan konstlad prisstegring genom införsel af utländskt socker. Denna fara synes mig vara af så allvarlig art, att man bör egna densamma nödig uppmärksamhet medan tid är.

Fördelarne af en nedsättning i sockertullarne och ett i samband dermed stående afskaffande af hvitbetssockertillverkningsavgiften kunna sålunda sammanfattas. I främsta rummet skulle befolkningen derigenom tillskyndas en skattelingring, som, på hvad sätt en ersättning för minskade inkomster än komme att beredas statsverket, åtminstone skulle för de minst bemedlade blifva af afsevärd betydelse. Vidare blefve staten derigenom befriad från att år efter annat syssla med frågan om, huru man på bästa sätt skall reglera sockerindustrien, en fråga, som för hvarje gång den återkommer uppträder i en allt mera svårlöst form. Ytterligare befriades hvitbetssockertillverkningen från att ligga i förslag med hela det stora skattebelopp accisen representerar samt blefve framför allt i tillfälle, att oberoende af hvarje statens förmynderskap

fritt utveckla sig efter sina förutsättningar såväl med afseende å lokala förhållanden i olika landsdelar som i sitt förhållande till jordbruket. Slutligen kunde man genom sockrets billiggörande hafva att förvänta en uppblomstring af andra näringsgrenar, i hvilkas tillverkningar socker ingår, hvaraf en helt naturlig följd skulle blifva icke blott en ökad sockerkonsumtion utan också en deraf följande ökad sockerproduktion.

Den svårighet, som reser sig mot att tillvinna staten, industrien och befolkningen dessa ur nationalekonomisk synpunkt så högst afsevärda fördelar, består i att på lämpligt sätt kunna öfverföra den närings-skatt, för hvilken sockertillverkningen på grund af historiska förutsättningar blifvit alldeles särskildt gjord till föremål, på andra beskattningsföremål, som bättre än nämnda industri egna sig att såsom skatteobjekt ingå i ett på moderna principer bygdt skattesystem. Men om ock denna svårighet icke kan ringaktas, så bör den ensam för sig likväl ej vara af beskaffenhet, att lägga hinder i vägen för en ur så många synpunkter högst nödig och nyttig reform. Uppenbart torde emellertid vara att denna svårighet icke skall kunna öfvervinnas, om icke regeringen åt hela denna fråga egnar en allvarlig uppmärksamhet och efter verkställd utredning af alla dithörande förhållanden för Riksdagen framlägger förslag om huruledes frågan i sin helhet skall lösas.

På grund af hvad nu anfördt blifvit och med åberopande af det bidrag till utredning af denna fråga, som jag i min till 1896 års Riksdag afgifna motion n:o 235 lemnat, får jag med anledning af de i ämnet väckta motionerna hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda de vilkor, på hvilka hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna afskaffas, samt sockertullarne i samband dermed sänkas till sådana belopp, att de bereda hvitbetssockertillverkningen ett tillräckligt men väl afpassadt tullskydd, samt derom för Riksdagen framlägga förslag.»

Herr friherre *von Schwerin* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen inom utskottet af de i detta betänkande afhandlade frågor.